

25. Svoboda J. Staroceska osobni jmena a nase prijmeni / J. Svoboda. – Praha, 1964. – 317 s.
 26. Szulowska W. Imiennictwo dawnej ziemi halichiej i lwowskiej / W. Szulowska. – Warszawa, 1992. – 87 s.
 27. Wołnicz-Pawłowska E. Antroponimia łemkowska na tle polskim i słowackim XVI-XIX wieku / E. Wołnicz-Pawłowska. – Warszawa, 1993. – 340 s.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ЙМ – Йосифінська метрика, ФМ – Францисканська метрика
 Тр – Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К.: «Довіра», 2005. – 509 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Вирста – асистент кафедри німецької мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.
Наукові інтереси: антропонімія.

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПРИПУСТИМОЇ МЕЖІ ОБРАЗНОСТІ В СЕМАНТИЦІ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Наталія ЛАЗЕБНА (Запоріжжя, Україна)

У статті розглянуто проблему визначення припустимої межі образності в семантиці комп'ютерної термінології, подано опис розмежування понять «термін» та «образ», розглянуто особливості функціонування емоційно забарвлених слів, образних засобів в англійських текстах інституційних дискурсів.

The problem of acceptable imagery determination in semantics of computer terminology is discussed in this paper. The description of notions "a term" and "an image" and their characteristics are given. The peculiarities of emotive words and imagery means functioning in English texts of institutional discourses are analyzed.

У лінгвістиці під час аналізу текстів інституційних дискурсів склалася традиційна точка зору, згідно з якою їхню специфіку складає особливий набір мовних засобів. Тим не менш, у другій половині ХХ сторіччя у лінгвістиці з'явилась думка, що тексти інституційних дискурсів базуються в першу чергу на особливому типі мислення, а спеціальні мовні засоби не є їх головним показником. Не викликає сумніву той факт, що саме творчий аспект у процесі організації наукового мовлення текстів інституційних дискурсів, пов'язаний із досягненням особливої виразності, тобто із стилістичними явищами. Однак, як зазначає Александрова Л. В., образні засоби в текстах інституційних дискурсів, з одного боку, відіграють допоміжну роль для пояснення, конкретизації, а, отже, не пов'язані з усім змістом тексту; а, з іншого, – у жодному разі не можна переоцінювати роль творчого у науковому викладі [1: 45]. Таким чином, мова текстів інституційних дискурсів – це прояв людської

Мал. 1. Межа співвідношення характеристик образу і терміна

творчості. Незважаючи на загальноприйняту думку, що мова текстів інституційних дискурсів має бути чіткою та стислою, незаперечним є той факт, що образність присутня навіть у наукових та науково-технічних текстах. Роль образу в мові текстів інституційних дискурсів довгий час була знехтувана, але у другій половині ХХ сторіччя про образність вже почали згадувати не як про факультативний елемент, відволікаючий від ходу думок, а як про вищий прояв людського інтелекту. **Метою** нашого дослідження є дослідити проблему визначення припустимої межі образності в семантиці комп'ютерної термінології.

Американський логік і філософ М. Блек одним із перших пов'язав метафору із науковим пізнанням [2:153]. Оповідна образність текстів інституційних дискурсів не робить цей тип текстів менш чітким та стислим, навпаки, чіткість і стислість викладу часто досягаються шляхом використання живої розмовної мови, а також застосуванням образних виразів. Термінологічна образність також лежить в основі багатьох назв об'єктів,

дій і предметів (*click, bug, dropdown list, orphan/widow control, pop-up menu* та ін.) Звичайно, термін, який визначається як «слово чи словосполучення, яке точно визначає певне поняття певної галузі знань і характеризується стислістю, однозначністю та не пов'язане з контекстом» є протилежним поняттям до образу, який характеризується аморфністю, розпливчастістю та низькою інформативністю. Слідом за Валькманом Ю.Р., який досліджує відношення характеристик образів і термінів, на малюнку 1 ми наочно зобразили межу співвідношення двох «крайніх» класів понять, якими є образ і термін [3: 6].

В рамках цього визначення термін має бути однозначним, систематичним, стилістично нейтральним (*computer, disc, adapter* і т. ін.) Сучасна наука тяжіє до семантичної уніфікації систем термінів однієї і тієї ж галузі науки в різних мовах (однозначна відповідність між термінами різних мов). Образ, навпаки, завжди породжується і інтерпретується у багатьох контекстах [10: 7]. Також, термін, якщо він є однозначним, систематичним, стилістично нейтральним, характеризується «абсолютною відчуженістю» і об'єктивністю опису певних понять. Образ має суб'єктивну складову, вбирає чуттєвий досвід, який виникає в процесі контакту людини з навколишнім середовищем, тобто він є індивідуальним, особисто значущим, суб'єктивним.

З іншого боку образ включає до свого складу результати теоретичного осмислення дійсності крізь призму загальносупільного досвіду, де цей досвід є безособовим. Коли є образним термін, то його засвоєння буде легшим через те, що він спиратиметься на образ [3: 6]. Таким чином, присутність образу в терміні є припустимою. Пояснення припустимої межі образності залежить від правильного розуміння того, про що в контексті йдеться, тобто знань явищ дійсності та їх назв [4: 105]. Межа образності знаходиться як в «жорстких» рамках терміна, так і виходить поза них. Адже образність термінів створена уявою та досвідом людини, в першу чергу наочно: *cutoff circuit, flatworm, fog index, jacket, rabbit ears* і т. ін. Образ терміна може бути не лише наочним, а ще й слуховим, тобто породжений звуковими асоціаціями, наприклад: *babble, barf, wobble* і т. ін.

При розгляді особливостей функціонування емоційно забарвлених слів, образних засобів в англійських текстах інституційних дискурсів, необхідно приділяти увагу не лише теорії, а й практиці. Лише на практиці можна вдосконалювати способи їх лінгвістичного аналізу та впорядкування. З цією метою ми взяли для розгляду специфікацію Універсальної Послідовної Шини (USB) з мікроелектроніки. У специфікації йдеться про вдосконалення цієї шини, що значно полегшить з'єднання периферійних пристроїв з персональним комп'ютером. Галузь мікроелектроніки бурхливо розвивається у наш час, вона є ще малодослідженою, а отже, цікавою для опрацювання та аналізу. У специфікації ми побачили, що лексичними особливостями сучасних текстів інституційних дискурсів є: використання стилістично різнопланової лексики, велика кількість неологізмів, особливо в текстах комп'ютерної тематики, а також широке використання метонімій і метафор, характерне для текстів художньої літератури. Використання метафори в сучасних науково-технічних текстах наближає їх за стилем до художніх, робить їх цікавішими і «більш живими».

Основне завдання мовознавця полягає в тому, щоб зрозуміти максимально цілісно і точно зміст тексту, його особливості. Проблема образності, яка створюється автором найрізноманітнішими мовними засобами є для дослідника особливо складним завданням, тому він повинен особливо ретельно зважувати всі деталі, зважаючи на особливості яскравості, барвистості і індивідуальних особливостей стилю автора.

Однак, виникає питання, чи можна взагалі казати про те, що термін може бути образним? Т.Р. Кияк стверджує, що емоційно забарвлені терміни не є експресивними, а швидше, їхні певні семантичні складові є більш інтенсивними [4: 107]. У зв'язку з цим Шейгал Є. пише: «Інтенсивність як компонент значення слова неправомірно ототожнювати з експресивністю або надавати їй статус однієї із складових експресивності. Інтенсивність ознаки є лише одним з численних засобів підвищення сили впливу лінгвістичних одиниць» [9:40]. Тобто інтенсивність розглядається як акцентоване представлення загальноприйнятої, загальнодоступної регулярної семи або декількох сем, що входять до складу значення і котрі об'єктивно виявляються при аналізі словникових тлумачень відповідних одиниць.

Експресивність навпаки є більш суб'єктивована, і термін отримує додатковий не релевантний відтінок значення.

Проблема експресивності й емоційності в мові посідає важливе місце в багатьох лінгвістичних працях. Деякі дослідники отожднюють експресивність і емоційність [5: 52; 6: 59], інші намагаються розмежувати ці поняття [1: 48]. Проте некоректно повністю розмежовувати поняття “експресивність”, “емоційність”, хоч і недопустимо їх взаємозамінювати [1: 49]. Експресивність (виразність) – це поняття об'ємніше, ширше, оскільки в нього, окрім цілої гами різних смислових відтінків, входять також відтінки емоційної забарвленості (позитивні або негативні). Отже, емоційність і експресивність – це різні, але близькі явища. Емоційність створює експресію, оскільки емоційні засоби мови завжди експресивні. Звідси випливає, що експресивність текстів інституційних дискурсів досягається через використання стилістично різнопланової лексики, великої кількості неологізмів, а також широкого використання метонімій і метафори.

Тож для адекватного визначення образних засобів, необхідно визначити їх інформаційний зміст та семантичну структуру. Мовознавці надають великого значення визначенню обсягу образної інформації в мовному засобі. Аналіз образної інформації слід проводити на рівні мови, визначаючи й порівнюючи постійно закріплені за словом обсяг і зміст образної інформації. В образному засобі присутній акт оцінювання, номінації, а також естетичної інформації. “Нове” значення, що набуває образний засіб в контексті, є елементом його семантичної структури. Цьому елементу в цій же мові, як правило, відповідає слово або вираз в прямому значенні, яке використовується при тлумаченні образу. Слідом за Складчиковою Н. [8: 43], яка розглядає параметри адекватної образної трансляції при перекладі, ми пропонуємо визначити ієрархію інформативних шарів в структурі образу: семантична інформація (*stuck-at*), емоційно – оцінна інформації (“*rat's net*” *program*, *mortality*), експресивна інформація (*trust timeout*, *handshake timing*), естетична інформація (*fog index*).

Можна зробити висновок, що мова текстів інституційних дискурсів містить творчий потенціал та авторську індивідуальність. Однак слід зауважити, що одним із основних принципів стилістики є доцільність і доречність використання мовного засобу залежно від конкретних цілей і завдань, змісту висловлювання та жанру.

Як видно із прикладів, допустима межа образності в англomовній комп'ютерній термінології є досить високою. Це може бути пояснено тим, що саме завдяки використанню образних термінів збільшилася кількість реципієнтів адже набагато цікавіше та легше запам'ятовувати інформацію, яка через образність звертається до нашої уяви і разом із новим терміном, запам'ятовується не лише його значення, а ще й образ. Наведене твердження можна розтлумачити і навпаки: через поширення та розвиток інформаційних технологій збільшилася кількість аудиторії не лише професіоналів у комп'ютерній сфері, але й аматорів. Тому є можливість зробити свій власний внесок у розвиток комп'ютерної термінології через швидкі процеси термінологізації, розширюючи поняття «термін» та стираючи межі загальноприйнятого уявлення про термін та його визначення. Подальший аналіз припустимої межі образності та типу дискурсу в якому функціонує відповідний текст, складає перспективу наших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Александрова Л.В. Языковая выразительность научной прозы//Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2000. -№3– С. 45-57
2. Блэк М. Метафора//Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. –С. 153-172.
3. Валькман Ю.Р. О моделировании образного мышления: отношения «образы-понятия» [Электронный ресурс] // http://www.raai.org/cai-08/files/cai-08_paper_196.doc
4. Кияк Т.Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах [Електронний ресурс] / Т.Р. Кияк // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – N 32 – С. 104-108. – Бібліогр.: 2 назв. <http://www.nbu.gov.ua/articles/2007/07ktrtft.zip>
5. Носенко Э.Л. О некоторых особенностях перевода эмоционально- окрашенной речи // Теория и практика перевода.- Киев, 1983. – С. 82-88.
6. Рогава М.Д. О некоторых средствах выражения экспрессивности и эмоциональности в учебной литературе//Разновидности и жанры научной прозы. – 1989. – С. 59-69
7. Рюгемер В. Новая техника – старое общество: Кремниевая долина. – М.: Политиздат, 1989. – 230 с.
8. Складчикова Н. В. Семантическое содержание метафоры и виды его компенсации при переводе// Номинация и контекст: Сб. научных трудов. Кемерово, 1985. – 250 с.

9. Шейгал Е.И. Интенсивность в структуре значения слова // Моск. гос. пед. иностр. языков им. М. Тореза: Сборник научных трудов. – М., 1980. – Вып. 160. – С. 37-50
10. Якиманская И. С. Основные направления исследований образного мышления// Вопросы психологии. – 1985. -№5 – С. 5-17

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталя Лазебна – асистент кафедри теорії та практики перекладу Запорізького національного технічного університету.
Наукові інтереси: лінгвокогнітивістика та комп'ютерна термінологія англійської мови.

**АФІКСАЛЬНІ АНТОНІМИ В ТЕРМІНОСИСТЕМІ ПРАВА
 (на матеріалі англійського юридичного дискурсу)**

Олександр МИНЗАК (Чернівці, Україна)

У статті розглядаються антонімічні відносини в англійській юридичній терміносистемі. Наводиться морфологічна, семантична та функціональна класифікація, виявляються афікси словотвірних антонімів, проводиться кількісний аналіз антонімічних типів.

The following paper deals with the antonymic relations in English law terminology. Morphological, semantic and functional classifications are given. Antonymic word-building affixes are singled out. The quantitative analysis of antonymic terms is also applied.

Словарний склад мови представляє собою систему лексичних одиниць, яка відображає предмети та явища реального світу, а також відношення між цими предметами та явищами. Одним з видів відношень, в яких знаходяться ці предмети та явища, є відношення протиставлення. Слова, які пов'язані відношенням протилежності та виражають своїм значенням ці протилежності, формують всередині словарного складу особливий „пласт” чи „мікросистему”. Дані слова в лінгвістиці прийнято називати терміном *антонім*. Антонімія виконує важливі соціальні та когнітивні функції, та як справедливо зауважує Д. Лайонз: „антонімія – це здатність людини категоризувати досвід з допомогою дихотомічних контрастів” [11: 277]. Особливим середовищем функціонування антонімів є терміносистема, оскільки вона являє собою організовану структуру взаємозалежних та взаємопов'язаних понять науки, а явище антонімії виступає одним із проявів системності спеціальної лексики на рівні парадигматичних відносин. Термінології не притаманна синонімічність, яка заважає взаєморозумінню, у той час як антонімія має широке використання: слова-антоніми використовуються в терміносистемі для дихотимізації наукових явищ. Відповідно терміни, які виражають систему понять, формують термінологічну систему, оскільки окремо взятий термін сам по собі є фікція [4: 15]. Важливим явищем для системності лексики є функція протиставлення, яка виконується спеціальними словами – антонімами. Однією з найважливіших терміносистем, де простежується даний мовний феномен, є терміносистема права, оскільки вона є частиною сучасної цивілізації, а правова концептосфера – одна із фундаментальних форм суспільної свідомості поряд з релігією, наукою, мистецтвом, фольклором, ідеологією, філософією, міфологією [8: 6].

Теоретичні та практичні проблеми термінологічних антонімів на матеріалі російської, української та англійської мов досліджували І.А. Долгова, Я. Бо, А.І. Маміжева, С.М. Смуригіна, О.В. Калган, Г.І. Одинокова, та ін. Вивчення специфіки юридичної мови, співвідношення інтернаціональних та національних компонентів її лексики, її культурно-історичних джерел, екстралінгвістичних умов, обставин її формування та власне мовні особливості присвячені ряд робіт (Т.Г. Морщакова, А.М. Ляшук, С.Р. Юрловський, Л.І. Тимофеева, R. Newmann та ін.).

Новизна та актуальність даного дослідження визначається прагненням лінгвістів виявити мовні та позамовні чинники розвитку і функціонування термінології та недостатньою розробкою питання про термінологічні антоніми: у даний час в лінгвістичній літературі не існує спеціальних досліджень, які розглядають прояв антонімії в науковому стилі, а саме в юриспруденції. Єдиним дисертаційним дослідженням є робота Дерді Е.Т. [3], де термінологічна антонімія розглядалась частково при семантичній характеристиці юридичних термінів. Завданням нашого дослідження є: 1. уточнити принципи виявлення афіксальних